

Životna je mudrost ne ići za zlim ideologijama

Već je netko spominjao anegdotu koja kaže da je prvi vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler tražio od pape Leona XIII. relikvije svetaca kako bi ih mogao ugraditi u oltare novih crkava. Papa mu je na to rekao otprilike ovako: „Ne trebaš tražiti po svijetu. U tvojoj domovini gdje god zaroviš zemlju, naći ćeš kosti mučenika.“ I uistinu, zemlja herceg-bosanska prepuna je znanih i neznanih mučenika. Među inima su i fra Leo Petrović, zajedno sa svojih 65 subrača.

Razgovarala: **Ksenija Ninić**

trojica umrla zbog tamničkih mučenja, određeni broj njih zdravstveno je stradao zbog tih istih mučenja. Ne zaboravimo da je do pada komunizma 90-ak hercegovačkih franjevaca okusilo tamnicu. Glasovito *Pastirsko pismo* hrvatskih biskupa iz rujna 1945., izrijekom spominje ubojstvo franjevaca na Širokom Brijegu. Sve to u ono vrijeme značilo je doslovce staviti glavu na panj. Da se to dogodilo, ponajvećma treba zahvaliti mjesnom biskupu **mons. Petru Čuli** koji je malo kasnije pisao provincijalu da se počnu ispitivati svjedoci i provedu istraživanja o pobijenim fratrima. Provincija je to počela, ali je OZNA nakon 10-ak dana prekinula taj rad, sve zaplijenila i zabranila daljnje istraživanje. Kroz hudo komunističko vrijeme fratri su nastavili započeto, naravno kriomice. Hvala Bogu, bivši provincijal **fra Slavko Soldo** sve je ponovo potaknuo, pa je tako u rujnu 2007. imenovan vicepostulator spomenutog postupka mučeništva u mojoj malenkosti, i Vicepostulatura je krenula sa svojim radom. Uvjereni smo, naime, da su naša braća ubijena iz mržnje prema vjeri te da su to kršćanski podnijeli. Zbog toga skupljamo svjedočanstva i dokumente da ih Crkva jednoga dana prizna mučenicima, odnosno blaženima i svetima.

Očito je kako je riječ o događajima iz prijelomne 1945. Što se ustvari tada zbivalo u Hercegovini?

Bila su to teška vremena za katolički narod u Hercegovini. Do dolaska komunista ginulo se na bojišnicama diljem tadašnje države, ali ne i ovdje. Ako se tako može reći, žrtve su bile podnosive. Međutim, dolaskom komunista nastao je progon i sustavno ubijanje. Popisi su već prije bili napravljeni. Sastavljali su ih komunistički ilegalci na ozemlju zapadne Hercegovine. Zanimalo ih je kako se tko odnosio prema staroj Jugoslaviji, kako se tko odnosi prema komunističkom pokretu i kako se tko odnosi prema Crkvi u hrvatskome narodu. Glava se vrlo lako gubila, i to u dvama valovima. Prvi je bio kad su komunisti napadali zapadnu Hercegovinu, a drugi kad su pobijedili. Zahvaljujući radu Povjerenstva za obilježavanje i uređivanje grobišta iz Drugog svjetskog rata i poraća na području općine Široki Brijeg, do sada je zabilježeno oko 150, što većih, što manjih masovnih grobnica i taj je

broj stalno u porastu. Sve je to nastalo prilikom komunističkog napada na Široki Brijeg u veljači 1945. Iz poratnog vremena spomenimo stratište na Radimlji kraj Stoca gdje se računa da je pokopano više od 10 000 Hrvata. Nadajmo se da će spomenuto povjerenstvo i druga koja su osnovana ili se osnivaju sve istražiti, kad nitko drugi to ne želi činiti. Žalosno je da su nam sudstvo i politika premreženi starim komunističkim kadrovima koji i dalje slušaju svoje bivše šefove.

Zašto su franjevačka braća ubijena?

Višeslojan je razlog ubijanja naše braće. Prvi je zacijelo mržnja prema vjeri koju su komunisti nosili u sebi i provodili ju u djelo po uzoru na boljševike. To su primijenili na svu Crkvu u Hrvata. U progon i ubijanje hercegovačkih franjevaca umiješao se i drugi razlog, simbolika Širokoga Brijega. Prisjetimo se da do dolaska franjevaca iz Kreševa, Široki Brijeg nije igrao nikakvu značajnu ulogu. Bio je Božja zabit sa siromašnim selima načičkanim pri brdima. No, dolaskom franjevaca sve je procvjetalo, gospodarstvo i školstvo, vjera i umjetnost. Prilike su bile nesklone, ali su se oni borili zajedno sa svojim narodom, zbog čega ih je on potpuno zavolio. U glasovitoj Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu školovali su se, ne samo franjevci, nego i druga nadarena djeca. Stvarali su se tako predvodnici naroda. Komunistima to ni pošto nije odgovaralo jer oni su trebali poslušnike. Odlučili su to postići mačem i tamnicom. U širokobriješkoj samostanskoj zajednici tako su ubili 30 braće, a još četvoricu na samostanskom području. Dakle, sveukupno više od polovice pobijenih.

Fra Miljenko, kada je započeo proces otkopavanja tijela ubijenih franjevaca kako bi im se pružilo dostojanstveno posljednje počivalište?

Krišom je to učinjeno već 1969. u Mostarskom Gracu. Tamo su komunisti ubili šest franjevaca 6. veljače. Vodio ih je negdašnji albarski vojvoda **Bruno Vuletić**. Godine 1971. kad je zapuhala sloboda, otkopano je njih 12 iz ratnog skloništa u samostanskom vrtu, koje su komunisti ubili i zapalili 7. veljače 1945. Zajedno su pokopani u samostanskoj crkvi na Širokom Brijegu 1.

Zašto i kako su ubijeni ti hercegovački fratri i gdje su njihove kosti razasute, pitali smo **fra Miljenka Stojića**, vicepostulatora postupka mučeništva *Fra Leo Petrović i 65 subrača*.

Fra Miljenko je rođen 1. lipnja 1960. u Dragičini kod Međugorja. Pohađao je Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokom, studij filozofije i teologije u Zagrebu, Sarajevu i Jeruzalemu te magistrirao kršćansku duhovnost u Rimu. Kao svećenik i redovnik obnašao je različite službe, a trenutno mu je glavna preokupacija rad u Vicepostulaturi. Osim toga, piše pjesme, oglede, djela za djecu, kratke priče, aforizme i književnu kritiku.

Fra Miljenko, recite nam koji se posao krije iza naziva Vicepostulatura postupka mučeništva *Fra Leo Petrović i 65 subrača*?

U Drugom svjetskom ratu i poraću komunisti su ubili 66 hercegovačkih franjevaca, još su



sprnja 1971. Bio je to veličanstven događaj kojemu je nazočilo mnoštvo puka govoreći time što misli o komunistima, a što o nevino pobijenim franjevcima. Novi val iskapanja započeo je 2005. u Zagvozdu, kad smo iskopali 18 tijela te među njima identificirali trojicu franjevaca. Zatim 2008. u Vrgorcu gdje smo iskopali šest tijela i među njima fra Maksimilijana Jurčića. Godine 2010., kad smo iskapali u Knešpolju, nadali smo se da će se između 28 tijela pronaći jedan franjevac, prema svjedočanstvima živih svjedoka, ali kosti su bile previše trošne pa nismo uspjeli, te opet 2010. u Ljubuškom gdje smo među 28 tijela, s pomoću DNK analize, već pronašli fra Martina Soptu, a nadamo se da ćemo pronaći i barem još jednoga. Tako sada znamo za posmrtno ostatke 32 franjevca. Mislimo da smo još na tragu dvojice ubijenih ovdje na Širokom Brijegu i skupine ubijenih na Biokovu.

Je li do sada itko optužen za ove zločine?

Ne samo za ove, nego i za sve druge zločine počinjene u Hercegovini još nitko nije optužen. Ipak, treba znati da se Vicepostulatura time ne bavi. Stoga nam se mogu javiti i sami počinitelji zločina nad franjevcima i ispričati što je bilo. Sve ostaje u strogoj tajnosti i rabi se samo za potrebe postupka mučeništva. Mi, naime, tražimo franjevačke žrtve, a na državnim je tijelima tražiti civilne žrtve, kao i podignuti optužnicu protiv nepoznatog počinitelja ako već ne mogu ustanoviti tko bi to mogao biti. To se ne čini jer su određeni nalogodavci i počinitelji još živi, njihova djeca, unuci i nasljedovatelji dokopali su se sudskih i inih stolica dok su drugi krvarili na bojišnicama. Međunarodnoj zajednici, zbog njezinih probitaka, trebaju oni s komunističkom namisli u glavi, iako je sama ta međunarodna zajednica komunizam osudila jednako kao nacionalsocijalizam i fašizam. Učinile su to i vlasti u Federaciji BiH, da ne idemo daleko, ali se toga nitko ne drži. (Rezolucija Doma naroda Federalnog parlamenta o osudi zlo-

čina totalitarnog komunističkog režima, 25. srpnja 2006.)

Kako se bivša država odnosila prema zločinu u Hercegovini koji se dogodio na samom početku postojanja Jugoslavije?

Bivša država nastojala je na sve moguće načine ozloglasiti ovaj kraj. Tijekom komunizma nije bilo uputno izjašnjavati se da si sa Širokog Brijega. Ljudi su progonjeni, kraj je gumut u gospodarsku zaostalost, smišljalo se kako mu uzeti dušu. Na sva vodeća mjesta birani su komunistički kadrovi. Oni su širili pogubno bratstvo i jedinstvo, ulizivali se svojim nadređenima. Tako su 1985. u središtu Širokog Brijega podigli spomenik koji je veličao komunističku prošlost, a ispod njega su napravili kosturnicu sa stotinjak posmrtnih ostataka, navodno, partizanskih boraca. Međutim, oni su kao pobjednici svoje pale borbe, razumljivo, odmah kupili nakon bitke te ih predavali obiteljima ili ih sami pokopavali, a još živi svjedoci ovih dana govore čije su zapravo kosti završile u spomenutoj kosturnici. Raspravljalo se o tomu navodno u medijima jer su općinske vlasti sukladno legalnim i legitimnim odlukama uklonile tu nelegalno postavljenu kosturnicu i spomenik nad njom. Tako će posmrtni ostatci bezimernih ubijenih konačno naći vječni smiraj u mjesnom groblju. Ništa čudno da su se komunisti ovako ponašali. Ta, lagali su da su fratri pucali na njih i polijevali ih vrelim uljem. Kod njih cilj opravdava sredstvo.

Što se u Hercegovini događalo sa svećenicima i redovnicima nakon Drugog svjetskog rata?

Jednostavno rečeno, bili su progonjeni kao i cijela Crkva u Hrvata. Naši mlađi povjesničari o tomu počinju otvoreno govoriti. Računa se da je u Hercegovini kroz sve to vrijeme ubijeno oko 20 000 Hrvata, što je otprilike 10%. To nam zorno pokazuje koliki se komunistički bijes izlio na ovaj kraj.

Možemo li napraviti poveznice između događaja u Bleiburgu i Hercegovini? Postoji li neko mjesto za koje bismo mogli kazati da je „hercegovački Bleiburg“?

Ako uopće smijem izdvojiti neka mjesta, jer i jedna žrtva ima neizmjeru vrijednost, onda bih izdvojio spomenute - Široki Brijeg i Radimlju. Zatrepašćujuća je ta mržnja. Imao sam priliku razgovarati s još živim svjedocima događanja u tim krajevima. I uvijek mi je teško povjerovati da se to tako dogodilo. A kad tomu pridodamo i Mostar, dobivamo zaokruženu sliku zla. Između ostalog, tamo su nesretnici koji su uspjeli preživjeti Bleiburg i Križni put skidali s vlaka i ubijali, druge bi uhvatili nakon što su došli svojim domovima te ih odvodili u zloglasnu tamnicu Čelovinu i nemilosrdno ubijali. Svećenici, redovnici, redovnice, bogoslovi i sjemeništarci, jednako kao i drugi, prolazili su kroz sve to.

Fra Miljenko, vjerujete li da su mučki pobijeni hercegovački franjevci buduću hrvatski blaženici? Kako kuca bilo naroda glede ovoga?

Potpuno sam uvjeren u to. Naravno, teško je reći koliki će broj njih biti proglašen mučenicima. Za neke nam nedostaju dokumenti i svjedočenja. No, ako samo jedan od njih bude proglašen mučenikom, on će svojom žrtvom osvijetliti žrtvu svih ostalih i cijeloga puka Božjega. Zbog toga mi nije nimalo teško raditi za to, dapače, ovo mi predstavlja ničim zasluženu čast. Puk Božji već je od prvoga trenutka smatrao da su njihovi predvodnici nepravedno pobijeni. Odmah su došli na ratno sklonište gdje su franjevci još gorjeli, vojska ih je strpala u kamione i odvela, molili su se na tome mjestu, pobijene su prozvali „Širokobriški mučenicima“. Vrlo je zanimljiv u svemu ovom Mostarski Gradac. Kako rekosmo, kosti pobijenih franjevaca odatle su iskopane, ali puk još dolazi na njihove negdašnje grobove, moli se i svjedoči o udijeljenim milostima.

Kakve nam poruke ova tragedija ostavlja za budućnost?

Životna je mudrost ne ići za zlim ideologijama. Komunizam je upravo to, zlo u samome sebi. Ako smo se nekada prevarili ili bili zavedeni, imajmo snage obratiti se, pokajati se za svoje pogreške i drukčijim putovima krenuti kroz život. Da ne bude zabune, vrijedi ovo, ne samo za komunizam, nego i za sve druge slične ideologije. Među njima je svakako današnji liberalni fašizam. Nameću nam ga na razne načine, a s pomoću medija nastoje nas uvjeriti da je to jedini i pravi put. Usudimo se stoga razmišljati svojom glavom, bez obzira bili vjernici ili ne. Tada ćemo lagano shvatiti kojim nam je putem krenuti i što nam je činiti.